

Андрій Коляда

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-7605-8100>*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Актуальність теми підтверджена проведеним констатувальним дослідженням, яке демонструє факт недовільної професійної готовності до виконання педагогічних функцій близько третини молодих (зі стажем роботи до п'яти років) педагогічних працівників закладів професійної освіти. На думку автора, частково вирішити означену проблему можливо шляхом організації цілеспрямованого науково-обґрунтованого педагогічного супроводу майбутнього педагога професійної школи під час його навчання в закладі вищої освіти.

Розкрито складові готовності майбутнього педагога до професійної діяльності. Подано характеристику поняття «педагогічний супровід» та суміжних з ним термінів «педагогічна допомога», «психолого-педагогічна підтримка», «співпраця». Висвітлено види педагогічної підтримки студента: заміщення, заклик до наслідування, співробітництво, ініціювання та попередження. Визначено функції психолого-педагогічного супроводу професіоналізації майбутніх педагогів професійного навчання: діагностична, пошукова, операційно-технологічна, аналітична.

Охарактеризовано та схематично розкрито завдання педагогічного супроводу майбутнього педагога професійного навчання: педагогічні, психологічні, організаційні, дидактичні, технологічні та соціальні. Визначено комплекс організаційно-педагогічних та психологічних умов, які забезпечують ефективність професійного розвитку студента, зростання його суб'єктності та професійної свідомості, як складових готовності до майбутньої професійної діяльності.

Доведено, що педагогічний супровід потребує від викладача великих інтелектуальних та емоційних витрат, а його ефективність залежить від рівня становлення суб'єктності педагога, від масштабу його особистості, діапазону його професійного мислення, від культури управління пізнавальною діяльністю студентів.

Запропонований автором комплекс враховує вікові особливості особистісного розвитку студента; передбачає опору на його внутрішній потенціал та націлює на подолання невдач, стимулює його прагнення до досягнення вагомих результатів.

Ключові слова: педагогічний супровід, педагог професійного навчання, готовність до професійної діяльності.

Andrii Koliada

*candidate of pedagogical sciences,
associated professor, associate professor of the department
of professional education and life safety
T.H.Shevchenko National university «Chernihiv colehium»
Chernihiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7605-8100>*

PEDAGOGICAL SUPPORT OF A FUTURE VOCATIONAL EDUCATOR IN THE PROCESS OF FORMING HIS READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

Abstract. The relevance of the topic is confirmed by the conducted diagnostic study, which demonstrates the insufficient professional readiness to perform pedagogical functions among about one-third of young pedagogical workers (with less than five years of work experience) in vocational education institutions. According to the author, the stated problem can partially be addressed by organizing purposeful, scientifically substantiated pedagogical support for the future vocational school teacher during his studies in higher education institution.

The components of future educators' readiness for professional activity have been revealed. The concept of "pedagogical support" is characterized along with related terms such as "pedagogical assistance," "psychological and pedagogical support," and "collaboration." The types of pedagogical support for students are outlined: substitution, appeal for imitation, cooperation, initiation, and prevention. The functions of psychological and pedagogical support for the professionalization of future vocational education teachers have been identified: diagnostic, exploratory, operational-technological, and analytical.

The tasks of pedagogical support for the future vocational education teacher are characterized and schematically disclosed: pedagogical, psychological, organizational, didactic, technological, and social. A set of organizational-pedagogical and psychological conditions that ensure the effectiveness of a student's professional development, growth of their subjectivity, and professional awareness as components of readiness for future professional activity has been defined.

It has been proven that pedagogical support requires significant intellectual and emotional effort from the teacher, and its effectiveness depends on the degree of the teacher's subjectivity development, the scope of their personality, the range of their professional thinking, and their culture of managing students' cognitive activity.

The proposed framework considers the age-specific features of students' personal development, relies on their internal potential, aims to overcome failures, and stimulates their aspiration to achieve significant results.

Keywords: pedagogical support, vocational training teacher, readiness for professional activity.

Постановка проблеми. У процесі підготовки педагогічних кадрів для системи професійної освіти «готовність до професійної діяльності» є ключовим поняттям у питанні формування особистості педагога професійного навчання, оскільки найповніше характеризує і особистість, і процес пізнання, і творчий підхід до інтерпретації та презентації своїх знань здобувачам освіти. І, якщо відштовхуватися від аксіоми, що фахівця може підготувати лише фахівець, можна сміливо стверджувати, що сформувати конкурентноспроможну особистість майбутнього педагога професійного навчання може лише педагог-професіонал. Саме в цьому ми вбачаємо одну з основних проблем усієї системи підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Викладачів професійно-теоретичної підготовки для професійної (професійно-технічної освіти) сьогодні готують переважно у стінах закладів вищої освіти. Проте сучасним законодавством передбачено, що викладачем професійно-теоретичної підготовки може стати фахівець, який має не менше трьох років виробничого стажу на підприємстві. Але, прийшовши працювати у заклад освіти, до нього приходять розуміння, що не достатньо просто досконало знати свою справу, треба передусім бути педагогом.

Це, в свою чергу, призводить до того, що зазвичай викладач виробничо-прикладної дисципліни в ЗВО стає еталоном педагога, тією особистістю, яка може сформувати особистість майбутнього педагога професійного навчання. О. Пехота вважає, що індивідуальні особливості майбутнього педагога повинні бути найвищою цінністю як для нього самого, так і для всієї системи педагогічної освіти [7, С. 7]. Адже можна знати свою справу, але не вміти її викладати.

Мабуть, кожен із нас у своєму житті зустрічався з викладачами, які знали свою справу, але просто не вміли передати свої знання студентам, але, на жаль, нам зустрічалися викладачі, яких і близько не можна підпускати до педагогічної діяльності. Ці люди не тільки не передають свої знання студентам, вони працюють із зворотним ефектом, тобто назавжди відбивають бажання у них вивчати дисципліну, яку вони викладають.

В результаті дослідження, яке було проведено нами серед молодих педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти м. Чернігова (стаж педагогічної роботи не більше п'яти років) можна констатувати той факт, що їм не вистачає знань педагогіки, особливо тим, хто взагалі не має педагогічної освіти.

Крім того, нами було проведено дослідження мотиваційної та професійної готовності молодих викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання до педагогічної діяльності та отримано такі результати:

– 18% респондентів прийшли на педагогічну роботу зовсім випадково, не відчуваючи жодної внутрішньої потреби до цього виду професійної діяльності;

– 24% молодих педагогів, тобто майже кожен четвертий, не вважають навчання та виховання молоді важливим для себе заняттям;

– 20% опитаних не мають жодного інтересу до педагогічної діяльності (практично кожен п'ятий);

– 35% респондентів приваблює у педагогічній діяльності тривала літня відпустка;

– 45% молодих викладачів професійно-теоретичної підготовки у педагогічній діяльності приваблює те, що не потрібно перебувати на роботі від дзвінка до дзвінка;

– 42% молодих педагогічних працівників ЗПТО абсолютно не цікаве спілкування з учнями на непрофесійні теми;

– 40% педагогів не прагне того, щоб вдосконалювати свою професійну майстерність (хоча з азами викладацької діяльності під час навчання у вищій школі хочуть познайомитися всі сто відсотків);

– 32% відсотки педагогічних працівників ЗПТО бачать своє завдання лише в тому, щоб викласти навчальний матеріал, при цьому зовсім не замислюються над ефективністю його викладу;

– 55 % молодих педагогів не збираються займатися науковою діяльністю (нині педагог, який не займається наукою – це вже нонсенс) [1].

Таким є сьогодні загальний портрет молодого педагога закладу професійної (професійно-технічної освіти). Якщо екстраполювати всі вищенаведені цифри, виходить, що приблизно кожен третій молодий педагог не відповідає вимогам сучасності. Ця сумна картина, на жаль, властива не лише закладам професійної (професійно-технічної освіти), а й переважній більшості закладів освіти держави.

Частково вирішити означену проблему, на нашу думку, можливо шляхом організації цілеспрямованого науково-обґрунтованого педагогічного супроводу майбутнього педагога професійної школи під час його навчання в закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання педагогічного супроводу майбутнього педагога професійної школи під час його навчання в закладі вищої освіти широко обговорюється у педагогічній, філософській та психологічній літературі. Дослідженню даного феномена присвячено досить багато робіт, кожна з яких розглядає різні сторони цього явища.

Базові питання підготовки педагогічних працівників у системі вищої педагогічної освіти висвітлено у працях С. Гончаренка, Ю. Горошка, С. Грищенко, І. Зязюна, В. Кременя, В. Пліска, М. Пригодія, В. Ребенка, В. Симоненка, В. Сластьоніна, В. Титаренко, С. Ткачука, О. Третяк та ін.; проблему організації психолого-педагогічного супроводу розглядали: В. Басюк, І. Добрянський, О. Єрмоменко, О. Євдокімова, І. Кузнецова, Є. Кулика, І. Семененко, О. Шевчишина та ін.; методичні основи професійної підготовки педагогів професійного навчання висвітлюються у працях Н. Брюханової, І. Васильєва, Р. Горбатюка, Р. Гуревича, М. Лазарева та ін. Зауважимо, що незважаючи на вагомі результати наукових пошуків у цих напрямках, сьогодні недостатньо вивченими залишаються питання психолого-педагогічного супроводу майбутніх педагогів професійного навчання.

В даній статті педагогічний супровід майбутнього педагога професійного навчання ми розглядаємо з погляду активізації пізнавальних процесів, як у навчальній діяльності майбутніх педагогів професійного навчання, так і в професійній діяльності.

Мета статті: висвітлити методичні аспекти педагогічного супроводу майбутнього педагога професійного навчання під час організації освітнього процесу в закладі вищої освіти з метою формування його готовності до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу

Одним з основних завдань вищої педагогічної освіти є формування в майбутніх педагогів професійного навчання фундаментальних засад готовності до педагогічної діяльності, а саме: сталого інтересу до педагогічної діяльності; стійкого бажання та прагнення мати справу з цією діяльністю; системи наукових знань про дану діяльність, вміння їх використовувати як інструмент професійного мислення та вирішення професійних завдань [8].

У нашому розумінні готовність до педагогічної діяльності – це не лише цілісна системна властивість, яка характеризує здатність педагога до самостійної роботи, а ще й активно-позитивне ставлення до своєї професії та сформованість професійної свідомості й самосвідомості. Отже, становлення студента як професіонала – це становлення його суб'єктом професійної діяльності, здатним до:

- рефлексивного аналізу способів і методів власної професійної діяльності;
- усвідомлення позитивних та негативних професійних цінностей;

– розуміння власних професійних особливостей як основи професійного зростання та особистісного розвитку.

Активно-позитивне ставлення до професії – це стійке позитивне ставлення до своєї професії і прагнення діяти як еталонний представник професійного співтовариства відповідно до норм поведінки в ньому.

Саме з освоєнням та успішним (або неуспішним) виконанням ролей і норм, передбачених професією, пов'язане так зване емоційне вигорання педагога. Регулятивний аспект готовності, як показує наш досвід, забезпечує якість процесів саморегуляції та саморозвитку. Тим часом невпевненість у собі, наявність комплексів, тривожності, консервативних установок заважають підвищенню статусу у професійному співтоваристві, ведуть до помилкових способів самоствердження, а значить, до деформацій професійного розвитку.

Як бачимо, вирішення завдань професійного розвитку майбутнього педагога професійного навчання передбачає опору на внутрішній потенціал студента, на його готовність долати невдачі і робити над собою зусилля, на його прагнення досягти значних результатів. Одним словом, акцент ставиться на самопроцеси та активність людини у подоланні труднощів та прагненні до успішності.

Розвиток особистості в сучасній психології та педагогіці все частіше характеризується як автономний вибір та осмислення суб'єктом тих чи інших інновацій. Ситуація вибору породжує варіанти рішення, опосередковані певним орієнтаційним полем. Рішення завдань і саморух індивіда до конкретної мети вимагає зовсім іншого виду діяльності педагога – педагогічної допомоги та підтримки, а не педагогіки впливу. Супровід трактується нами як допомога студентові в формуванні орієнтаційного поля розвитку, відповідальність за дії в якому лежить на ньому самому.

В. Нестеренко вважає, що «педагогічний супровід» пов'язаний з таким поняттям, як «педагогічна допомога», «психолого-педагогічна підтримка», «співпраця», «соціальна фасилітація». Він зазначає: «Їх об'єднуючою основою можна вважати спрямованість на створення сприятливих умов, безпечного середовища, необхідного для розвитку та саморозвитку студентів, що сприяють досягненням та продуктивності спільної діяльності та прискорюють процеси розкриття й реалізації особистісного потенціалу учасників взаємодії» [5].

Т. Осипова виділяє п'ять видів педагогічної допомоги:

а) *заміщення* – викладач при будь-яких утрудненнях студента сам робить за нього ту чи іншу роботу, тобто. «заміщає» його, наприклад, дає відповідь на його питання, наводить розв'язок задачі, пояснює причини подій або говорить, як треба правильно вчинити в тій чи іншій складній ситуації;

б) *заклик до наслідування* – викладач показує, демонструє будь-які прийоми та зразки (рефлексивності, компетентності, демократизму відносини спілкування), які слугують наочним прикладом для студента. Студент повинен відтворити продемонстровані викладачем зразки, прийоми чи рішення;

в) *співробітництво* – викладач і студент спільно обговорюють виниклі навчальні, особисті чи інші життєві проблемні ситуації, у яких опинився студент, разом шукають з них вихід; викладач допомагає студентові усвідомити суть проблеми, оцінити свої можливості, вибрати найкраще з можливих рішень;

г) *ініціювання* – його суть можна сформулювати словами М. Монтесорі: «Допоможи мені це зробити самому, нічого не роби за мене, спрямуй у потрібне русло, підштовхни до рішення, а решту я зроблю сам». По суті, викладач за допомогою навідних запитань організовує евристичну або дослідницьку діяльність студентів, створює необхідні умови для вибору шляху або способу вирішення освітніх завдань;

д) *попередження* – попередження невірних кроків або рішень, випередження можливих помилок здобувача освіти, оскільки, не маючи достатнього досвіду, студенти не завжди усвідомлюють, які наслідки будуть мати їх дії, вчинки або слова [6].

Психолого-педагогічний супровід нашому розумінні – це фундаментальне, загальне поняття, а «допомога» і «підтримка» – його складові частини. Механізмами реалізації супроводу ми вважаємо рефлексію, фасилітацію та суб'єкт-суб'єктні відносини. Умовами супроводу ми вважаємо співробітництво, тобто, спільне планування, підготовку, проведення, аналіз цілеспрямованої, особистісно значущої емоційно-забарвленої, творчої діяльності. Предметом психолого-педагогічної підтримки є процес спільного зі студентом визначення його професійних інтересів, шляхів подолання труднощів (проблем), створення ситуацій успішності в освоєнні професії.

Ситуації, в яких ми пропонуємо надавати студенту допомогу, такі: у ситуаціях скрути або бар'єрів; у ситуаціях патогенного мислення; вибору чи помилок; напруги та мобілізації зусиль; успіху та неуспішності; у ситуаціях кризи, психологічних конфліктів та інших ситуацій саморуйнування.

Педагогічний супровід як комплексний підхід вимагає визначення його функцій, принципів та напрямків. Концепція педагогічного супроводу заснована на трьох провідних ідеях. Перша ґрунтується на гуманістичному постулаті про активізацію саморозвитку людини в умовах спеціально організованого середовища. Друга стосується методів взаємодії зі студентом: від методів впливу до системи підтримки у прийнятті ним рішення. Третя ідея вказує на необхідність профілактики деструктивного розвитку професіонала вже на студентській лаві, допомога студенту в подоланні бар'єрів розвитку та ригідних професійних і соціально-культурних установок.

Пропонована нами методика педагогічного супроводу майбутнього педагога професійного навчання зосереджена навколо найбільш типових проблем студентів професійно-педагогічних спеціальностей:

– відсутності навичок рефлексивної діяльності;

- недостатньої сформованості у них власної професійної ідентичності;
- наявності у них ригідних установок і педагогічних стереотипів;
- відсутності або незрілості досвіду професійної та соціальної само-реалізації;
- негативного ставлення до реалізації співробітництва та співтворчості у навчанні та професійній діяльності.

Методика педагогічного супроводу націлена на формування в студентів впевненості у своїх силах; готовності до подолання бар'єрів, криз, труднощів у конструктивному професійному розвитку; готовність прийняти відповідальність за свою професійну кар'єру.

Технології психолого-педагогічного супроводу підбиралися нами за принципом «не змінювати, а спонукати» до активного пошуку розв'язання завдань – навчальних, дослідницьких, професійних, тобто, це інноваційні навчальні технології, техніки та методики (ігрові, діалогові, тренінги та ін.). Різноманітність технік і технологій, що активізують професійний розвиток, визначалася як специфікою підготовки в ЗВО, так і індивідуальною траєкторією освоєння професійної діяльності конкретними студентами.

Напрямами супроводу є: навчання вибору; створення орієнтаційного поля розвитку; навчання подолання труднощів; зміцнення й розвиток позитивного мислення та установка на успіх.

У процесі психолого-педагогічного супроводу професіоналізації майбутніх педагогів професійного навчання ми виділяємо такі функції:

діагностична – збір даних про плани та наміри студентів щодо майбутньої професії, вивчення їх інтересів, мотивів; вивчення міжособистісних відносин академгрупи; виявлення бар'єрів, труднощів, проблем, з якими стикається студент при засвоєнні педагогічної діяльності; відстеження таких характеристик, як стресостійкість, рефлексія, тривожність;

пошукова – виявлення ресурсів та можливостей для вирішення типових для студентів проблем: на адаптацію до нового соціально-освітнього середовища, формування індивідуального стилю навчально-професійної діяльності, на опанування наукового способу пізнання та на подолання ригідних соціально-культурних та педагогічних установок і стереотипів. З метою вирішення пошукових завдань в подальшому будується модель підготовки професіонала з переходом від методів впливу (примусу) до системи підтримки, спонукання та стимулювання студента до перетворення самого себе, свого внутрішнього потенціалу;

операційно-технологічна – практична реалізація методики через такі техніки та технології психолого-педагогічного супроводу, які не змінюють, а спонукають до подолання труднощів у навчально-професійній діяльності, до вирішення проблем особистісного та професійного розвитку та зростання. До таких ми відносимо техніки самореалізації (самоконструювання професіонала,

фасилітаційне спілкування, навчання прийомів самозбереження); саморганізація як метод усвідомлення та концептуалізації власного досвіду в опануванні професії; рефлексивні тренінги; ігрові технології та ін;

аналітична – аналіз результатів впровадження методики, корекція відхилень під час її здійснення, пошук шляхів удосконалення умов саморозвитку суб'єкта професіоналізації.

Принципи психолого-педагогічного супроводу суб'єкта професіоналізації – це основні, вихідні положення будь-якої теорії, з яких випливають правила поведінки або дії. До принципів психолого-педагогічного супроводу суб'єкта професіоналізації ми відносимо: комплексність і послідовність; доповнюваність та варіативність; суб'єкт-суб'єктна взаємодія; орієнтація на саморозвиток майбутнього педагога професійного навчання.

Складність розробки та застосування психолого-педагогічного супроводу в широкій педагогічній практиці пояснюється тим, що супровід, будучи абстрактним типом соціальної норми та досить складним психолого-педагогічним феноменом, вимагає при впровадженні дотримання глибокого внутрішнього порядку та системності. Н. Мачинська справедливо зазначає, що педагогічний супровід вимагає від педагога великої душевної віддачі, володіння психотерапевтичними навичками та технологією довірчого діалогу. Реалізувати педагогічне завдання такого високого системного рівня може лише спеціально підготовлений викладач, який володіє професійно-технологічною культурою та психологічною компетентністю.

Насамперед, психолого-педагогічний супровід професійного становлення студентів пов'язаний з розширенням функціонально-рольового репертуару педагога. Викладач з метою створення ситуацій успіху, які спонукають до самореалізації та розвитку активності, а також з метою створення освітніх ситуацій, які забезпечують студентам суб'єктну позицію, повинен вміти втілювати такі нові рольові функції, як:

- організатор, ініціатор дій, координатор спільних зусиль;
- експерт, інтерпретатор, а не просто ретранслятор знань;
- тренер, інструктор, генератор ідей;
- фасилітатор, порадник, консультант, супервізор;
- еталон, взірєць гідності, успішності, коректності [4].

Основним завданням психолого-педагогічного супроводу професійного становлення майбутнього педагога професійного навчання є розширення його суб'єктного досвіду, допомога в усвідомленні свого професійного призначення, набуття професійної компетентності. Досягнення цієї мети в процесі супроводу можливе через наступні аспекти: педагогічні, психологічні, організаційні, дидактичні, технологічні, соціальні.

По суті, – це віяло завдань, які є змістовною основою готовності студентів до педагогічної діяльності (мал.1).

Рис. 1. Завдання педагогічного супроводу

Психолого-педагогічний супровід професіоналізації студента буде ефективним, якщо він відповідає наступним вимогам:

- враховує природні психологічні властивості людини та її інтелекту;
- спирається на внутрішні ресурси особистості, а не на примус;
- інтенсифікує спонукальні мотиви творчого розвитку особистості у її прагненні до актуалізації та самореалізації в професії.

Як бачимо, від викладача «педагогічний супровід» потребує великих інтелектуальних та емоційних витрат, його ефективність залежить від рівня становлення суб'єктності педагога, від масштабу його особистості, діапазону його професійного мислення, від культури управління пізнавальною діяльністю студентів. А чи готовий студент до роботи в режимі співпраці? Як справедливо зазначає Н. Волкова, суб'єктність виражає визначену позицію особистості й розкриває ті характеристики особистості, які детермінують її ставлення до діяльності [2]. Атрибутами суб'єктності, що впливають на інтенсифікацію пізнавальної діяльності, є: активність, свідомість, відповідальність, висока самооцінка та готовність до саморозвитку.

Питання про суб'єктів у професійній підготовці педагога має принципове значення, оскільки успішність розвитку студента прямо залежить від суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та студента. Суб'єкт – це людина, яка пізнає і перетворює навколишній світ, володіє свідомістю і волею, здатна до організації власної активності. Впровадження у освіту технологій супроводу вимагає становлення суб'єктності як від викладача, так і від студента. Робота студента у самостійному режимі вимагає від нього культури інтелектуальної праці, активності, ініціативи, зміни особистісних орієнтацій та мотиваційних установок. Усі особистісно орієнтовані технології базуються на синергетичному постулаті про самоорганізацію людської свідомості. Саме ці технології здатні створити умови для пробудження такої свідомості і вказати орієнтири особистісного потенціалу самоорганізації.

Наслідком такого освітнього процесу є розгортання суб'єктності студента. З позиції технології супроводу студент розглядається як активний суб'єкт педагогічної взаємодії, який самостійно організовує власну діяльність. Працювати в такому режимі зможе тільки той студент, який змінив споживчу позицію на активну, який має готовність взяти відповідальність за своє навчання, здатний до самоактуалізації. Перехід до нової якості освіти можливий лише з урахуванням становлення суб'єктності обох учасників освітнього процесу. Суб'єктність є основою для конструктивної професіоналізації у професійному навчанні.

Проте багато вчених відзначають, що реалізація новітніх технологій, які вимагають від студентів пізнавальних та особистісних зусиль, викликає у них сильне психічне напруження та знижує мотивацію до навчання. Так О. Коваль відзначає у сучасних студентів: відсутність досвіду самостійної продуктивної діяльності; недолік творчої та підприємницької ініціативи; відсутність навичок рефлексивної діяльності; інфантилізм, інертність; відомість, безініціативність; апатію [3].

Таким чином, ефективність психолого-педагогічного супроводу студентів у їх професійному становленні по суті зводиться до двох проблем:

– готовності студента до роботи в режимі розвитку та саморозвитку себе як професіонала з опорою на свій внутрішній суб'єктний потенціал;

– готовності викладача надати допомогу суб'єкту у цьому розвитку через створення орієнтаційного поля розвитку, відповідальність за дії у якому суб'єкт несе сам.

Насамперед, викладач повинен створити комплекс організаційних, педагогічних і психологічних умов, які забезпечують ефективність професійного розвитку студента, тобто зростання суб'єктності та професійної свідомості. Багаторічний досвід з формування професійної готовності педагогів професійного навчання дозволив нам визначити наступний комплекс організаційно-педагогічних та психологічних умов.

Педагогічні умови:

– психолого-педагогічна та предметна компетентність викладача; позитивне ставлення до викладання; засвоєння інноваційних форм, методів і засобів та застосування їх у практичній роботі; самоаналіз ригідних, відсталих соціокультурних та педагогічних установок; зміна ціннісних орієнтацій та подолання бар'єрів та стереотипів професійної діяльності;

– надання кожному студенту права вибору своєї позиції, ролі, форми участі;

– проблематизація змісту професійної, педагогічної діяльності, тобто, осмислення, аналіз та усунення неефективних та непродуктивних прийомів роботи у своїй майбутній діяльності;

– фасилітаційна спрямованість діяльності педагога; орієнтація на успіх та досягнення, створення піднесеної атмосфери на навчальних заняттях та доброзичливого стилю у взаємодії та ін.

Організаційні умови:

– використання моніторингу процесу професіоналізації, тобто, відстеження інформації про поточні процеси становлення та здійснення професійної діяльності студентів на всіх етапах його підготовки;

– включення до освітньої ситуації матеріалу професійної спрямованості;

– навчання технік і процедур самореалізації та самозбереження;

– використання комплексу практикоорієнтованих засобів, спрямованих на набуття студентами досвіду конструктивного професійного становлення;

Психологічні умови:

– відповідність змісту освітньої програми віковим запитам студентів, завданням їх розвитку на даному етапі життя;

– формування оптимістичної професійної перспективи, реалістичного підходу до життя, профілактика емоційного вигорання, цілеспрямована робота з формування професійної свідомості студентів;

– зміцнення саногенного мислення, подолання помилок та ригідних установок у процесі нарощування власної психологічної компетентності.

В цілому завдання з навчання студента основам самозбереження полягає в тому, щоб студент освоїв прийоми та техніки подолання несприятливих

обставин життя та професійної діяльності, був готовий як реаліст до психологічних затрат і зусиль у разі втрати або зміни роботи, розумів, що успіх у житті та праці залежить не від везіння, а від кількості вкладеної праці, ситуативної активності та готовності до самозміни.

Висновки. Таким чином, педагогічний супровід у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання – це комплексний метод, що забезпечує створення умов для:

– успішного професійного становлення та успішного оволодіння інноваційним педагогічним інструментарієм;

– прийняття конструктивних рішень у різних ситуаціях професійного та життєвого вибору;

– розвитку відповідальності за своє фізичне та психічне здоров'я, активізації саногенного мислення як основи майбутньої ефективної професійної діяльності;

– профілактики професійних криз, емоційного вигорання, психологічної інкапсуляції та конфліктогенних стратегій поведінки.

Щоб здійснювати ефективний вплив на процес формування професійної самостійності майбутнього педагога професійного навчання, педагогічний супровід повинен бути ретельно підготовлений як з позицій теоретико-методологічного обґрунтування, так і матеріально-технологічного забезпечення. Запропонований нами комплекс враховує вікові завдання особистісного розвитку студента; передбачає опору на його внутрішній потенціал та націлює на подолання невдач, стимулює його прагнення до досягнення вагомих результатів; здійснює профілактику деструктивного розвитку майбутнього педагога професійного навчання, що, на нашу думку являється запорукою ефективності процесу формування готовності майбутнього педагога професійного навчання до педагогічної діяльності.

Література:

1. Bondarenko V.V. The progressive researches “Science & Genesis”: Prague, Czech Republic. Publishing Center of The International Scientific Association “Science & Genesis”, Prague, April №1, 2015. P. 84-86.

2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

3. Коваль О.Ю., Кулик К.О. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів в процесі вивчення іноземної мови. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2020. Вип. 71. Т.1. С. 105-108

4. Мачинська Н.І., Яців М.С. Проблема професійного зростання педагога у психолого-педагогічних дослідженнях. *Молодий вчений*. 2019. № 7. С. 258-262.

5. Нестеренко В.В. Фасилітативна підтримка студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. Херсон, 2014. Вип. 65. С. 248-254.

6. Осипова Т. Ю. Педагогічна підтримка як умова підготовки майбутніх учителів до наставницької діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки.* № 37 (290). Черкаси, 2013. С. 93-101.

7. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2009. 272 с.

8. Чертов В.І. Професійний розвиток педагога ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 66 с.

References:

1. Bondarenko V.V. (2015) The progressive researches "Science & Genesis": Prague, Czech Republic. Publishing Center of The International Scientific Association "Science & Genesis", Prague, April №1. 84-86. [in English].

2. Volkova N.P. (2006) Profesiyno-pedahohichna komunikatsiya: navchal'nyy posibnyk [Professional and pedagogical communication: a textbook]. Kyiv: VTS «Akademiya». 256. [in Ukrainian].

3. Koval' O.Yu., Kulyk K.O. (2020) Pidvyshchennya efektyvnosti samostiynoyi roboty studentiv v protsesi vyvchennya inozemnoyi movy [Increasing the effectiveness of students' independent work in the process of learning a foreign language]. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchii i zahal'noosvitniy shkolakh – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools.* Zaporizhzhya: KPU. № 71. V.1. 105-108. [in Ukrainian].

4. Machyns'ka N.I., Yatsiv M.S. (2019) Problema profesiynoho zrostannya pedahoha u psykholoho-pedahohichnykh doslidzhennyakh [The problem of professional growth of a teacher in psychological and pedagogical research]. *Molodyy vchenyy – Young scientist.* № 7. 258-262. [in Ukrainian].

5. Nesterenko V.V. (2014) Fasylytatyvna pidtrymka studentiv u protsesi yikhnoyi samorealizatsiyi i samorozvytku yak sub'yektiv samostiynoyi navchal'noyi diyal'nosti [Facilitative support of students in the process of their self-realization and self-development as subjects of independent educational activity]. *Zbirnyk naukovykh prats' Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical sciences.* Kherson. № 65. 248-254. [in Ukrainian].

6. Osypova T. Yu. (2013) Pedahohichna pidtrymka yak umova pidhotovky maybutnikh uchyteliv do nastavnyts'koyi diyal'nosti [Pedagogical support as a condition for preparing future teachers for teaching activities]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya Pedahohichni nauky – Bulletin of Cherkasy University. Series Pedagogical sciences.* Cherkasy. № 37 (290). 93-101. [in Ukrainian].

7. Pyekhota O.M. (2009) Indyvidual'nist' uchytylya: teoriya i praktyka: navchal'nyy posibnyk [Teacher's individuality: theory and practice: textbook]. Mykolayiv: TOV «Firma «Іліон». 272. [in Ukrainian].

8. Chertov V.I. (2024) Profesiyyny rozvytok pedahoha ZP(PT)O v umovakh voyennoho stanu: navchal'no-metodychnyy posibnyk. [Professional development of the teacher of the EP(PT)E in conditions of martial law: educational and methodological manual]. Bila Tserkva: BINPO DZVO «УМО» NAPN Ukrayiny. 66. [in Ukrainian].